

TRISS I DAMER

- OCH EN LEK MED FORMULERINGAR
(ATT PRATA OM)

Det handlade om det svåraste att prata om, och att göra det medan tid finns. Det talades om liv och död, om när framtid blir slutskede, och en rentav döbra kortlek med ord i rättan tid i given.

Gemensamt tema för detta exklusiva seminarium i två delar som ProLiv Väst arrangerade den 14 november var alltså "Viktiga samtal innan det är för sent".

Från Fjällmans begravningsbyrå i Göteborg kom familjejuristen **Desirée Liliehök** – som sade att hon är den som varit med och skrivit flest framtidsfullmakter i Göteborg – för att ge en initierad fördragning med information om fullmakten och dess innehåll. Ett dokument som kan vara till stor hjälp för dig och dina

närmaste för den händelse du inte längre kan hantera vardagliga behov och åtaganden.

Och från Karolinska Institutet i Stockholm till konferenslokalen Karl Johan i Dalheimers hus i Göteborg kom forskarna **Carol Tishelman** och **Ida Goliath** för att berätta om DöBra-projektet, en metod för att stödja och underlätta att tala med sina anhöriga och närstående om hur man vill ha det – och att göra det i god tid! – när man en gång kanske inte längre är i stånd att uttrycka vad man önskar och prioriterar under sin allra sista tid i livet.

Vid exempelvis en demens-

CAROL TISHELMAN.

sjukdom är det inte givet att barn eller närstående har den stora behörigheten och rätten att representera dig och dina önskemål, om framtidsfullmakt saknas. Hanteringen hamnar då hos en god man i stället.

DESIRÉE LILIEHÖÖK betonade vikten av att välja en person man har stort förtroende för när en framtidsfullmakt upprättas. Den ska vara så specifikt det som skrivs in är, desto bättre. I fullmakten ska också stå vad som inte får göras, exempelvis sälja en speciell tavla.

Kanske vill man att alla ens barn får representera en, för att inte sätta någon före de andra? Inte optimalt, enligt familjejuristen. Varje åtgärd kan då behöva utföras av samtliga tillsammans, och en framtidsfullmakt är en sak

DESIRÉE LILIEHÖÖK.

av förtroende som inte kan skötas symboliskt eller liksom när det passar. Det handlar både om omsorgsfrågor och ekonomiska, ett åtagande som kräver aktiv hantering och tar tid i anspråk.

RISKEN FÖR missbruk är stor, om man inte väljer en pålitlig person, sade Desirée. Som också varnade för att alltför lättvindigt och summariskt fylla i fullmaktblanketten som kan hämtas hem på internet. Minst fyra-sex sidor bör en bra framtidsfullmakt vara. Och rekommenderade ett personligt besök – enskilt för att undvika eventuell påverkan – hos rådgivare inför skrivandet.

Efter en bensträckare för auditoriet tog Carol Tishelman vid och inledde med lite statistik:

I Sverige avlider 91 000

IDA GOLIATH.

personer per år, 80 procent av dem i den "långsamma döden". 11 procent hamnar i palliativ vård, där 90 procent av fallen är cancer. Men det saknas instanser att prata om döden för alla dessa. En undersökning har visat att bara var sjätte tillfrågad frisk person visste något om vad begreppet palliativ vård står för.

Uppdelandet av samhället i professionella och icke-professionella har inneburit en specialisering i onödan när det gäller existentiella frågor. Slutsatsen löd att det är tid för en omprövning och nyorientering av vård- och omsorgssystemet.

SYFTET MED projektet och dess nästan göteborgskt vitsiga titel DöBra blev att lyfta frågor om död och sorg och ge förutsättningar att föra samtal kring det för anhöriga

och döende. Att komma närmare en insikt om vad som är gemensamt och vad som är individuellt när det gäller tankar och önskemål i närheten av livets slutskede.

SÅ DELADE Ida Goliath ut DöBra-kortleken som projektet resulterat i, med 37 påståenden att reflektera över. Att behålla min humor. Att känna mänsklig beröring. Att vara fri från smärta. Att behålla min värdighet. Vad är viktigast? Rangordna dina tio starkaste önskemål och låt din samtalspartner göra samma sak. Jämför sedan.

Det gjorde deltagarna vid mötet. Och diskuterade. Blev det samma tio? Kanske inte. Men att känna till varandras tio-i-topp-lista kan ha stor vikt den dag då tiden för samtal är på väg att rinna ut.

ANDERS HANSSON

